

KINALIZÂDE ALİ ÇELEBİ

Kınalızâde Ali Çelebi, Hicri 916/1511 senesinde Isparta'da doğar. Babası Emrullah Efendi kadılık mesleğini icra eder. Ayrıca Fatih Sultan Mehmed'e de şehzadelik döneminde hocalık yapmıştır.

Ali Çelebi ilk tahsilini doğduğu yer olan Isparta'da yaptıktan sonra İstanbul'a gelir. Burada akrabalarından Kadir Efendi'nin nezaretinde tahsilini ikmale çalışır. Bu doğrultuda Mahmud Paşa, Davud Paşa ve eski Ali Paşa medreselerini bitirdikten sonra Fatih'teki üniversiteye girer. Burada dönemin tanınmış müderrislerinden Kara Salih Efendi, daha sonra da Kamil Çivizâde'nin derslerine devam eder ve 945'te onun yardımcılığını üstlenir. Sıra Ali Çelebi'nin müderris olmasına gelince, Ebus Suud Efendi'den ses soluk çıkmaz. Çünkü tayin etme ve görevlendirme onun uhdesindedir. Ne ki, Ebus Suud Efendi, bütün kemalet ve faziletine rağmen kendisine rakip addettiği (saydığı) Çivi Zâde'nin yardımcısına müderrislik görevi vermek istemez. Bu durum Ali Çelebi'yi fazlasıyla üzer.

Görev beklemekten bıkan ve sabrı tükenen Ali Çelebi, sonunda teklif etmiş olduğu bazı eserleri alıp doğruca Ebus Suud Efendi Kınalızâde'ye niçin geldiğini sorar. Kınalızâde'de biraz kızgınlıkla şu şekilde karşılık verir:

Memuriyet ve müderrislik olanlar devlet ricalinin kapılarını dolaşarak maksadlarına nail oluyorlar. Biz istediğimiz müderrisliği bu eserlerle almak istiyorduk. Şayet başka kapıları müracaat lazımsa bilelim ve ona göre hareket edelim.

Ebus Suud Efendi, genç müderris adayının kendisine takdim ettiği eserleri okur, inceler, daha sonra da onu derhal Edirne'de ki Hüsameddin Medresesine tayin eder. Diğer taraftan Kınalızâde Ali Çelebi'nin verdiği sert karşılığa, alicenap ve kadirşinas Ebus Suud Efendi kızmamış ve darılmamış, hatta onun cevabını yanındakilere şöyle örnek göstermiştir: İşte insan olan böyle fiilen ehliyet ve liyakatini ispat etmek suretiyle hakkını ister. Emeline nail olabilmek için şunun bunun şefaet ve delaletine müracaat etmek insanlık değildir.

Edirne Hüsameddin Medresesi'nde göreve başlayan Kınalızâde, bundan sonra sırayla Bursa Hamza Bey (953), Bursa Veliyuddinoglu Ahmed Paşa (955), Kütahya Rüstem Paşa Medresesi (957), Rüstem Paşa'nın İstanbul'da kendi adına yaptırdığı medrese de (958) ve Haseki Medresesinde müderrislik görevlerini deruhte etmiştir. Fakat ona şöhretini kazandıran Sahn-ı Seman (960) ve Süleymaniye Medresesi müderrislikleri olmuştur. Özellikle Süleymaniye'de beş yıllık görevi sırasında Ali Çelebi rütbe bakımından "eyalet kadılığı" payesini kazanmıştır.

Kınalızâde Ali Çelebi, 54 yaşında iken Şam Kadılığına tayin edilmiş ve bundan sonra yine sırayla Mısır, Bursa, Edirne ve İstanbul kadılıkları görevini üstlenmiş ve dokuz yıllık bir görevden sonra Anadolu Kazaskerliğine tayin edilmiştir. Bu görevi vefat ettiği tarih olan 1584 senesine kadar sürdürmüş ve Edirne'de "nikris" illetinden darı bekaya göçmüştür.

Çok başarılı bir müderris, başarılı bir devlet adamı olmanın yanısıra Kınalızâde Ali Efendi aynı zamanda da üç dilde şiir yazabilecek kudrette bir şairdi. Fıkıh ve Tefsir alanında otorite olan Kınalızâde, Matematik ve Felsefe alanında da dönemin en önemli simalarından biriydi. Nitekim o "Tecrid", "Mevakıf" ve "Keşşaf" gibi ünlü eserlere "haşiyeler" de yazan bir ilim ehlidir.

Bir başka ilginç nokta ise, ona neden Kınalızâde mahlasının verildiğiyle ilgilidir. Rivayete göre Ali Çelebi'nin babası Abdülkadir Hamidi Efendi kına kullanmaya çok meraklıydı. Onun bu alışkanlığı daha sonra ailenin bu isimle anılmasına sebep olmuştu.

Eserleri:

Hiç kuşku yok ki Kınalızâde'nin en meşhur eseri "Ahlâk-ı Alâî" başlığını taşıyan eseridir. Bu eseri 1564'de Şam'da görev yaptığı sırada Suriye Beylerbeyi olan Ali Paşa adına yazmıştır. Bundan dolayı eserin adı, 'Ahlâk-ı Alâî' olarak konulmuştur. Dahası Mehmed Ali Ayni'nin ifadesiyle, aradan dört yüz küsur seneden fazla bir zaman geçmesine rağmen Kınalızâde'nin bu kitabının derecesinde kuvvetli bir ahlak kitabı yazılmamıştır.